کارەساتی مردنی شلێر و سەرهەڵدانی بزووتنەوەی دژە دەستدرێژی.. وەرگێڕانی بۆ کوردی:کاوە عومەر

دیمانە لەگەڵ حەمید تەقوایی
سازدانی دیمانە:خەلیل کەیوان

لەسەر بنەمای چاوپێکەوتنێک لەگەڵ کەناڵی جەدید کەکراوەتەوە ڕوونکردنەوە: ئەم چاوپێکەوتنە پێش کوشتنی بە ئازاری مەهسا ئەمینی ئەنجام دراوە.

خەلیل کیوان: هەفتەی ڕابردوو شاری مەریوان شاهیدی کارەساتێکی مرۆیی بوو. شلیر ڕەسووڵی لە باڵەخانەیەک خۆی فڕێداوەتە خوارەوە و لە کاتی هەڵاتنی لە دەستدرێژیی یەکێک لەو چەقۆکێشانە گیانی لەدەستدا کە سنوورێکی سەلامەتیان لە ژێر پاراستنی حکومەتدا هەیە. لە وەڵامی ئەم ڕووداوەدا جەماوەرێکی زۆری خەڵکی مەریوان هاتنە سەر شەقام و پرسەی ناوبراویان کردە ڕێپێوانێکی سیاسی و ناڕەزاییەتی. ڕۆژی دواتر ژمارەیەك لە ژن و پیاوی ئازادیخواز له شاری سنه کۆبوونەوە و بەو پلاکاردانەی لە دەستیاندا بوو و ئەو بەیاننامەیەی کە دەیانخوێندەوە، پەنجی تۆمەتیان بۆ یاسا دژە ژنان و دژە فێمینیستیەکانی حکومەت ئاڕاستە کرد. لە بەرنامەی ئەمڕۆدا چاو لە ریشەی ئەم کارەساتە و نەبوونی مافی ژنان لە کۆماری ئیسلامی و یاساکانی دژە ژنان دەکەین و هەروەها چاوێك بە هەڵوێستی خەباتکارانە و تێکۆشارانەی خەڵکی مەریوان دەخشێنین.

حەمید تەقوایی لەسەر یەکێک لە پلاکاردەکانی گردبوونەوە ناڕەزایەتییەکەی شاری سنە ڕستەیەکیان نووسیوو"بۆ مافی ژنان هۆکاری دەستدرێژیکردنە سەر و کوشتنی شەرەف و خۆکوشتنە…". چ پەیوەندییەک لە نێوان بێ مافی ژنان و تاوانە بێشومارەکاندا دەبینیت، لەوانە دەستدرێژیکردنە سەر و کوشتنی شەرەف و خۆکوشتنی ژنان؟

حەمید تەقوایی: بێ یاسایی ژنان لە ئێران ڕاستییەکی زۆر شۆککەرە، چونکە پرسەکە لە هەڵاواردنی ڕەگەزی تێدەپەڕێت. ئەوەی کە ژنان مافی جیابوونەوەیان نییە، مافی سەرپەرشتیکردنی منداڵەکانیان

نییە، مافی گەشتکردنیان نییە بەبێ مۆڵەتی مێرد، کە هاوسەرگیری منداڵان لە ئێران یاساییە، و پرسی حیجابی ئیجباری و ئاپارتایدی سێکسی و هتد و هتد، هەموو ئەمانە لایەنی جیاوازی لەڕادەبەدەری نەبوونی مافی ژنانن لە ئێراندا، ئەوە کۆماری ئیسلامییە کە بە بەراورد لەگەڵ کۆمەڵگاکانی دیکە، تەنانەت وڵاتانی دیکەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستیش، کێشەکە زۆر قووڵتر و کارەساتبارتر دەکات.
ئەوەی کە هەموو ئەم ناعەدالەتیانە لە کۆماری ئیسلامیدا بەیەکەوە دەبەستێتەوە و کارەساتی وەک دەستدرێژی، کوشتنی شەرەف و خۆکوشتن و هتد لێدەکەوێتەوە، ئەوەیە کە لە یاساکانی ئیسلامیدا، لە ئەخلاقی ئیسلامیدا و لە فەلسەفەی ئیسلامیدا ژن بە کاڵایەکی سێکسی، کاڵایەکی وابەستە بە پیاو دادەنرێت. بەپێی ئاینی ئیسلام و یاساکانی حیکمەتی ئیسلامی، ئافرەت پێش هاوسەرگیری سەر بە باوک و برایەتی و دوای هاوسەرگیریش هی مێردەکەیەتی. هاوسەرگیریی ژن بەبێ ڕەزامەندی باوک ناتوانێت ئەنجام بدرێت، تەڵاقیش بەبێ ڕەزامەندی مێردەکەی ڕونادات، بەبێ ئیزنی مێردەکەی ناتوانێت گەشت بکات، یاسایی بوونی “هاوسەرگیری منداڵ ” کارەساتە، کە تەنانەت ڕێگە بە هاوسەرگیری لەگەڵ منداڵی خوار ٩ ساڵ دەدات، هەموو ئەمانە ئاماژەن بە ئەمە. کە ژنێک لە کۆماری ئیسلامیدا و لە ڕوانگەی ئیسلام و یاسا ئیسلامیەکانەوە بە فۆرمی کەیلەیەکی سێکسییە و کاڵایەکی سێکسییە.
هەروەها پرسی دەستدرێژیش بەتەواوی لەم دەقەدا مانای خۆی دەبینێتەوە. تەنانەت فرەژنی و سیغە و ئەو ڕاستییەی کە لە ئیسلامدا ژن ناچار دەبێت ملکەچی مێردەکەی بێت، جۆرێکن لە دەستدرێژی سێکسی. سیغەوو ژنی کاتی یان هەمیشەیی پابەندە بە گوێڕایەڵی مێردەکەی بەپێی ئیسلام و یاساکانی حکومەت. لە کاتێکدا لە زۆرێک لە وڵاتاندا،لەو وڵاتانەی کە بۆن وبەرامەیەکی شارستانیەتیان لێبێت، سێکسی زۆرەملێ تەنانەت لە حاڵەتی هاوسەرگیریشدا بە دەستدرێژی سێکسی دادەنرێت. لە ئیسلامدا نەک هەر ملکەچبوون و گوێڕایەڵ بونی تەواوەتی ژنان پرەنسیپەکە، بەڵکو تەنانەت دەستدرێژیکردنە سەر کچە بچووکەکان لەژێر ناونیشانی هاوسەرگیری شەرعیدا ڕێگەپێدراوە و ئەو کچە بچووکانەش کە دەبنە قوربانی ئەم کارەساتە مافی ئەوەیان نییە سەرپێچی بکەن و… تەنانەت دوای گەیشتن بە تەمەنی باڵغبوونیش مافی بڕیاردانی جیابوونەوەیان نییە.
ئەمانە یاسای ئیسلامین. بۆیە پێویستە بگوترێ کە بە بە مافی ژنان لە ئێران بناغەکەی لەسەر ڕوانگەیەکی دیاریکراو دامەزراوە کە ژنان بە هاووڵاتی و یەکسان لەگەڵ پیاوان و بە مرۆڤی سەربەخۆ نازانێت، بەڵکو لە ژێر سەرپەرشتی پیاواندا دەیانزانێت و ژن وەک… موڵکی سێکسی پیاوان و ژنان وەک کاڵای سێکسی. ئەمە بنەمای کێشەکەیە لە

ئێراندا، لەوانە بنەمای کێشەی دەستدرێژیسێکسی ، کە ئێستا زۆر باوە.

خەلیل کەیوان: کارەساتی وەک مردنی شلێر چەندین جار لە هەموو ئێراندا ڕوویانداوە، بەڵام بە دەگمەن ناڕەزایەتی گەورەیان لێکەوتۆتەوە. هۆکاری ئەم ڕادەیە لە ڕوونی و ئامادەیی خەڵکی مەریوان چییە؟ تایبەتمەندی ئەم ناڕەزایەتیە بە ڕای ئێوە چی بوو؟

حەمید تەقوایی: دەتوانم ئاماژە بە دوو لایەن بکەم.
یەکەم: بە مانایەک ئەمە ئاماژەیە بە کێش و هەوای گشتی ناڕەزایەتی لە هەموو کۆمەڵگادا. ئەمڕۆش خەبات لەدژی سزای لەسێدارەدان پێشهاتی نوێی بەخۆیەوە بینیوە و خەڵک و بنەماڵەی ئەو کەسانەی کە لەژێر سزای سێدارەدان هاتوونەتە سەر شەقامەکان و زۆر بە ئاشکرا ناڕەزایەتیان بەرامبەر خودی سزای لەسێدارەدان دەردەبڕن و نەک هەر دژی ئەم حاڵەتە یان ئەو حاڵەتە و سزای لەسێدارەدانی تایبەت. ئەمە پێشتر ئەم ئاستە لە ناڕەزایەتی مەیدانیمان لە دژی لە سێدارەدان نەبینیوە. خەباتی تری بەرفراوان لە ئارادان، وەک مانگرتن و ناڕەزایەتی کرێکارانی نەوت و پترۆکیمیایی، ناڕەزایەتی بەردەوامی خانەنشینان، مامۆستایان، خەبات دژی حیجاب و هتد، کە ڕەهەندی نوێی بە ناڕەزایەتییەکان لە بوارە جیاجیاکان بەخشیوە.
لەم دۆخە گشتییەدایە کە ئەمڕۆ ڕووداوێکی وەک مردنە ترسناکەکەی شلیر کە دەڵێی پێشتر چەندین جار ڕوویداوە، دەگۆڕێت بە پریشکی ئاگرێک و بەسە دەستێنێت و ئەم بزووتنەوەیە دروست دەکات.
خاڵێکی دیکە ئەوەیە کە شاری مەریوان خاوەنی مێژوویەکی تێکۆشانی بەرفراوان و کۆنە. هەموو جۆرە دامەزراوە و کۆمەڵە و ڕێکخراوێک لەم شارەدا چالاکن و خەبات بۆ ژینگە، خەبات بۆ مافی ژنان، خەبات لە پێناو مافی منداڵان، بەرەنگاربوونەوەی هەژاری، بەرەنگاربوونەوەی هەموو جۆرە بێ یاسایەک چالاکوانانی ئەم ناوچانە ڕێکخراون و بە شێوەیەکی هێرشبەرانەوو ڕادیکاڵ مامەڵە دەکەن. ئەم مێژووە لە شاری مەریوان بەقەد ژیانی کۆماری ئیسلامی کۆنە. ئەم شارە لە سەردەمی کۆچی مەریوان لە شۆڕشی ١٩٧٩ مێژوویەکی درەوشاوەی ناڕەزایەتی و تێکۆشانی هەیە. هەر لەسەر ئەم بنەمایەشە کە خەڵک بە ناڕەزایەتی دەربڕین بەرامبەر بە مردنی شلێر کۆدەکرێنەوە، جووڵە دەکەن و ناڕەزایی دەردەبڕن لە دژی بێ مافی ژنان.
بەم شێوەیە دوو فاکتەری کۆمەڵایەتی، کێشی گشتی ناڕەزایەتی لە هەموو ئێران و مێژووی هەڵمەتەکان و بە تایبەت چالاکی ڕێکخراو و ڕێکخراوە جۆراوجۆرەکانی شاری مەریوان، کۆبوونەتەوە و ئەم دۆخەیان

خوڵقاندووە، کە بە بڕوای من دۆخێکی نموونەیی و مۆدێلێکە، بە خەباتکردن لە سەرانسەری ئێران و دژی هەموو کوێرەوەرییەکانی خەڵک، لەوانەش دژی بێ مافییەکانی ژنان.

خەلیل کیوان: کۆبوونەوە ناڕەزایەتییەکانی مەریوان و سنە و ناڕەزایەتی بەربڵاوی ژنان لە سەرانسەری ئێران نیشان دەدات کە کۆمەڵگا بە پێوەندی بە یاسایی نێوان ژنان و یاسا ئیسلامییەکان دەناسێت. کۆمەڵگا دەیەوێت لەوە تێپەڕێت. ئایا ژنان بە هەڵوەشاندنەوەی ئەو یاسا ئیسلامیانەی کە بە ڕێشتنی کۆماری ئیسلامی مومکینە، مافی یەکسانیان لەگەڵ پیاوان دەبێت؟ یەکسانی نێوان ژن و پیاو واتای چییە و چۆن بەدی دێت؟

حەمید تەقوایی: بە بڕوای من ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامی و ڕزگاربوون لە یاسا ئایینییەکان هەنگاوێکی گەورە و چارەنووسسازە لە پێشکەوتنی بزووتنەوەی ژنان. بەڵام ئەمە تەواوی کێشەکە نییە، چونکە لە زۆرێک لەو وڵاتانەی کە حکومەتی ئیسلامی و یاسا ئیسلامییەکان زاڵ نین، هێشتا ژنان بە هاوڵاتی پلە دوو دادەنرێت و هەمان مافی پیاویان نییە. بەڵام وەک وتم ئەم هەڵاواردن و ناعەدالەتیانە لە ئێراندا لە ئاستێکی بەرفراوان و قێزەون و شۆککەردا باون چونکە یاساکانی حکومەت و دەوڵەت پاڵپشتی ئەم ناعەدالەتیانە دەکەن.
لە زۆرێک لە وڵاتان، تەنانەت لە وڵاتانی ڕۆژئاوایش، نەبوونی مافی ژنان و دەستدرێژیکردنە سەر ژنان، ڕاستییەکە، بە شێوەیەکی سەرەکی بەهۆی کولتوری پیاوسالارییەوە، بەهۆی تێڕوانینی سێکسیستی بە ژنان، کە یەکێکە لە پرسەکانی بزووتنەوەی رزگاریخوازی ژنانە لە زۆر وڵات، بەڵام لە ئێران، ئەمە پرسێکی حکومەتە و ئەوە یاساییە.
کاتێک حکومەتێک چونە ژوورەوەی ژنان لە هۆڵە وەرزشییەکان قەدەغە دەکات، پاسکیل سواری ژنان قەدەغە دەکات، گۆرانی وتن لە ژنان قەدەغە دەکات، ژنان بە هۆکاری فەساد و وروژاندنی پیاوان دەزانێت، ئاپارتایدی سێکسی دادەمەزرێنێت و حیجاب دەکاتە ئیجباری تەنانەت بە دەنگی بەرز پێکەنین گۆرانی وتن وەك نیشانەی "بێ ئابڕوویی"، دەزانێت کاتێك هەموو ئەمانە بەشێکن لە یاسا و ئەخلاق و فەلسەفەی سیاسیی حکومەت، ئەو کاتە ناکرێت بە کولتووری پیاوسالاری کێشەکە ڕوون بکرێتەوە. ئەمە پرسێکی حکومەتە، بابەتی یاساکانە، هەر لەبەر ئەم هەڵکارەش ڕزگاربوون لە ئیسلامی دەسەڵاتدار و ڕزگاربوون لەم حکومەتە هەنگاوێکی گەورەیە لە ڕێگای ڕزگاری ژناندا.
بێگومان دوای ڕووخانی کۆماری ئیسلامی دەبێ زۆر ڕووشوێنی ئەرێنی بگیرێتەبەر. یاساکان بە مەرج دان بە یەکسانی ژن و پیاودا بنێن لە

هەموو بوارەکاندا. لە ڕۆژئاوای ئەمەدا لە شەستەکاندا شۆڕشێکی سێکسی ڕوویدا، کە تا ڕادەیەکی زۆر مافی ژنانی بە یەکسانی بە پیاوان لە ڕووی پەیوەندی سێکسی و کەسی نێوان ژن و پیاو پێناسە کرد. پێویستە شۆڕشێک لەم بوارەدا لە ئێرانیشدا ڕووبدات. نەک هەر فرەژنی و سیغە و هتد بە تەواوی لە کۆمەڵگا دوور بخرێتەوە، بەڵکو ژن و پیاو مافی یەکسانیان هەبێت بۆ هەڵبژاردنی هاوسەر یان هاوبەشی ژیان. پێویستە دیاردەیەکی وەک دیاردەی هاوسەرگیری سپی بناسرێت. پێویستە سێکسی نێوان هەرزەکاران و گەورەکان پێش هاوسەرگیری بە فەرمی بناسرێت. هیچ خێزان و حکومەت و ئایین و هیچ دەسەڵاتێکی تر نابێت دەستوەردان لە پەیوەندییەکی سێکسی یەکسان و خۆبەخشانە لە نێوان ژن و پیاوێکی پێگەیشتوودا بکات. سێکس کەسی و تایبەتە. بۆ بەدیهێنانی ئەمەش پێویستە دەستوەردانی ئایین لە کاروباری شەخسی و پەیوەندییە تایبەتەکانی هاوڵاتیان قەدەغە بکرێت.

ئەمانە ئەو ڕێوشوێنە ئیجابییانەن کە دەبێ بگیرێنەبەر، بەڵام ڕوونە کە تا کۆماری ئیسلامی هەبێت، ئامانجی سەرەکی و بەربەستی سەرەکی، یەکەم سەنگەرێک کە دەبێ داگیر بکرێت، ڕووخاندنی ئەم حکوومەتە دژە ژنانەیە. ئەمە یەکەم هەنگاوە بۆ ئاراستەی یەکسانی تەواوەتی مافی ژن و پیاو لە کۆمەڵگادا. لە هەلومەرجی ئەمڕۆدا ئامانجی ناڕەزایەتییەکانی خەڵک، حکوومەتی کۆماری ئیسلامییە، وەک لە خەباتەکانی خەڵکی مەریوان و لە هەموو شوێنێکی ئێراندا دەیبینین. پێویستە سەرەتا لە کۆماری ئیسلامی ڕزگارمان بێت تا بتوانین باس لە ئازادیی ژنان و یەکسانی ژن و پیاو بکەین.

خەلیل کەیوان: هەندێک پێیان وایە دەستدرێژیکردنە سەر ژنان کێشەیەکی جیهانییە. وە ڕەگ و هۆکاری ئەوەش ئەو پیاوسالاری و ڕوانگە سێکسیستییە بە ژنان کە لە هەموو وڵاتان دەیبینین. هەر لەبەر ئەم هۆکارەش ئەمە شاهیدی بزووتنەوەی “می توو”ین، کە لە چەند ساڵی ڕابردوودا لە زۆرێک لە وڵاتانی ڕۆژئاوا دروست بووە و هەروەها لە کەشوهەوای ناڕەزایی ئێراندا بەرز بووەتەوە. ئایا کێشەی دەستدرێژی لە ئێرانیش بە هۆی کولتوری پیاوسالارییەوە نییە؟ خەسڵەتەکانی بەرەنگاربوونەوەی دەستدرێژی لە کۆماری ئیسلامیدا چین؟

حەمید تەقوایی: هەروەک باستان کرد، لە وڵاتانی ڕۆژئاوا بزووتنەوەیەکی وەک “می توو” لە دژی دەستدرێژی دروست بووە. لە کۆتاییدا وەک لە پرسیاری پێشوودا ڕوونم کردەوە، جیاوازییەکی بنەڕەتی لە نێوان بارودۆخی ئێران و وڵاتانی دیکەدا هەیە. لێرەدا

یاسا و ئەخلاق و نەریتی ئاینیی دەسەڵات و حکومەت دەستدرێژی سێکسی بە سەر ژنان بڵاودەکەنەوە. سیغە و پرسی فرەژنی و حیجابی زۆرەملی ناچاری و ئاپارتایدی ڕەگەزی و ناساندنی ژنان وەک هۆکاری فەساد و هاندانی پیاوان لە ڕاگەیاندنە فەرمی و حکومییەکاندا هەمووی زەمینەن بە دەستدرێژی سێکسی بە سەر ژنان. تەنانەت کۆماری ئیسلامی دەستدرێژیکردنە سەر منداڵانی بە یاسایی ناساندووە. هەموو ئەمانە واتای ئەوەیە کە حکومەت و یاسا لە پشت بێیاسایی ژنانەوەن. لە ئێراندا نەک هەر مامەڵەکردن لەگەڵ ژنان وەک کەلوپەلی سێکسی تاوان نییە، بەڵکو شتێکە کە حکومەت کردوویەتی بە یاسایی و ڕەوا. تەنها ئەوەندە بەسە کە لە بەرچاو بگیرێت لە هەموو وڵاتان نەک تەنها سێکس، بەڵکو هەر جۆرە دەستدرێژییەکی سێکسی بە سەر منداڵان بە تاوانێکی تاوانکاری گرنگ دادەنرێت. ئەمە لە کۆماری ئیسلامیدا یاساییە. ئەمەش لە ئیسلامدا ڕەوایە و یاساکانی حکومەت کە لە ئیسلامەوە سەرچاوەیان گرتووە، ئەم دەستدرێژییە سێکسییەیان بە سەر منداڵان بە فەرمی کردووە. لە ئیسلام و یاسا دەسەڵاتدارەکاندا کەمترین تەمەن بە هاوسەرگیری نییە. واتە پیاوێک لە هەر تەمەنێکدا بێت دەتوانێت لەگەڵ کچە گەنجەکان هاوسەرگیری بکات، تەنانەت کچە ساواکانیش. تەنها دەبێت ڕەزامەندی باوکی منداڵەکەی هەبێت. لە حوکمە ئیسلامییەکاندا بە وردی ڕوونیان کردووەتەوە کە چۆن “سزادانی” منداڵێکی ساوا بدرێت. ئەم جۆرە یاسایانە ئەوەندە ترسناک و قێزەونن مرۆڤ شەرم دەکات تەنانەت باسیشیان بکات. بەڵام ئەمانە یاسان لە کۆماری ئیسلامیدا.

هەموو ئەمانە ئەوە دەردەخەن کە ئەگەر لە وڵاتانی ڕۆژئاوا ژنان ڕووبەڕووی فەرهەنگی پیاوسالاری و سێکسیست ببنەوە و بەرەنگاربوونەوەی بە یاسایی و هەڵاواردنی کردەیی دژ بە ژنان لە کۆمەڵگادا بجەنگن، لە ئێراندا کێشەکە لەوە زیاترە. لێرەدا ژنان ڕووبەڕووی هەڵاواردنێکی یاسایی و فەرمی دەبنەوە. ئەخلاقی ئیسلامی، یاسا ئیسلامییەکان، تەواوی حکوومەتی ئیسلامی و پەروپاگەندەی حکومەت هەموو ڕۆژێک لە مینبەرەوە، نوێژی هەینی، میدیاکان و هتد، ژن وەک لاواز و شەرەفی پیاوی ، وەک سەرچاوەی فەساد، وەک هاندەری پیاوان، وەک کەسێک وێنا دەکەن کە دەبێت خۆی بە حیجاب داپۆشێت.وە تەنانەت نابێت بە دەنگی بەرز پێبکەنێت چونکە دەبێتە هۆی ئیستفزازی پیاوان و تووش بوون بە گوناه، ئەوان لە بەرچاوی دەگرن و دەیناسێنن. لە کۆماری ئیسلامیدا هەموو یاساکان بەم ئاراستەیەن. هەر بۆیە پێم وانییە بگوترێ لە ئێران وەک هەموو شوێنێکی دنیا ڕیشەی کێشەکە ئەخلاقی پیاوسالارییە یاخود فەرهەنگ و نەریتی سێکسی و دواکەوتوو و هتد. لە ئێراندا ئەخلاق و کەلتوری دواکەوتووی دژە ژن، یەکەم لە سەر

بنەمای ئایینی دەسەڵاتدارە و هەر لەبەر ئەم هۆکارەش زۆر بەربڵاوتر و قێزەونترە لە کۆمەڵگاکانی دیکە و دووهەمیش بابەتێکی ڕەوای حکوومەتە. بۆیە پێویستە پێش هەموو شتێک ئەرکی ئەم حکومەتە ڕوون بکرێتەوە. پێویستە ئەم حکومەتە بڕوخێنرێت بۆ ئەوەی بتوانین لە دژی کلتوری پیاوسالاری خەبات بکەین. ئەمەش بەشێکە لە خەبات بۆ ڕزگاری ژنان، بەڵام ئەمڕۆ مامەڵەکردن لەگەڵ فەرهەنگ و نەریتەکان لەبری ڕووبەڕووبوونەوەی حکومەت و یاسا دژە ژنانەکانی حکومەت ئامانجەکە لەدەست دەدات و ئەنجام بەدەست ناهێنێت. ئەمڕۆ پێویستە تەرکیزی شەڕەکە لەسەر یاسا ئیسلامیەکان و دژی کۆماری ئیسلامی بێت.

خەلیل کیوان: حەمید تەقوای، با کەمێک باسی تایبەتمەندییەکانی شاری مەریوان بکەین. ئەم شارە لە ڕووی خەبات و دەستپێشخەری کۆمەڵایەتییەوە نموونەییە. بۆ نموونە دەیان ناوەند و ڕێکخراو لە بوارە جیاجیاکان، لەوانە لە بواری ژینگە، لە بەرگری لە مافی منداڵان، لە بواری هونەر و خوێندنەوە، شاخەوانی، دژی ئالوودەبوون، پاسکیلسواری ژنان، بەڕێوەچوونی ڕۆژی جیهانی ژنان و ڕۆژی ئایار لە ڕۆژی کرێکاراندا، کۆمەڵە زانستی و ئەدەبی و کولتوورییەکان لە دژی هێزە کۆنەپەرستەکانی وەک سەلەفی و ئەوانی دیکە لەم شارەدا چالاکن. لەم شارەدا کۆدبوونەوەی ناڕەزایی گەورە ڕێکخراوەتەوە، ناڕەزایی یەک لە دوای یەک لەلایەن مامۆستایانەوە، گردبوونەوە بۆ ئازادکردنی مامۆستایانی زیندانیکراو، گردبوونەوەیەکی گەورە و شایستە بۆ پێشوازیکردن لە مامۆستایانی ئازادکراو لە زیندان، گردبوونەوەیەکی بەرفراوان لە چوارەمین ساڵیادی کۆچی دوایی چالاکانی ژینگە و هتد . ئەمەش لەم شارەدا ڕوویدا. ئەم شارە ئەلگۆیەکی خەباتکارانەی دژی کۆماری ئیسلامی داوەبەدەستەوە. ئایا دەکرێت لەم ئەزموونانە م□دل□ک وەربگیرێت و بۆ پارچەکانی دیکەی ئێران گشتگیر بکرێت؟ ئەم خەباتانە و ئەم م□دل□ لە ئێراندا بە باشی ناسراو نین. چۆن دەتوانرێت بناسرێت و بڵاوبکرێتەوە تا هەڵسوڕاوانی کوردستان و هەموو ئێران بتوانن لە ئەزموونەکانی کەڵک وەربگرن؟

حەمید تەقوایی: شاری مەریوان خاوەنی پێشینەیەکی درەوشاوەی خەباتە لە هەموو ئەو بوارانەی کە تۆ باست کرد. وەک لە سەرەوە ڕوونم کردەوە، ئەم خەباتانە لە هەمان ساڵی ۱۹۷۹ لەگەڵ کۆچ مەریوان دەستیان پێکرد. ئەوەی کە ئەم شارە لە کوردستانە و کوردستان هەر لەسەرەتاوە ڕووبەڕووی کۆماری ئیسلامی بووەوە و بە خەباتێکی چەکداری دژی حکوومەت وەستایەوە، کە وەک ناڕەزایەتییەک بەرامبەر

بە حکوومەتی تازە د□س□اتدار، جگە لە کوچی مەریوان، ڕاپەڕینی سنەشمان هەبووە و لەو ڕۆژەوە تا ئێستا ناڕەزایەتی کۆمەڵایەتی هەبووە، لە بوارە جۆراوجۆرەکاندا بەردەوام بووە، هەموو ئەمانە وایکردووە شاری مەریوان پێگەیەکی تایبەتی هەبێت. زۆر کەس ئەم مێژووە نازانن و پێویستە مێژووی خەبات و ئەزموونەکانی ئەم شارە زیاتر بە کۆمەڵگا بناسێنرێت و هەموو لایەک ئاگادار بکەنەوە.

بێگومان داخوازییەکانی مافی خەڵک و مرۆڤدۆستی تەنیا لەم شارەدا قەتیس نییە. خەبات لە پێناو مافی منداڵان، خەبات دژی لەناوبردنی ژینگە، خەبات دژی هەڵاواردن لە دژی ژنان، پرسی هەڵاواردنی وەرزشی دژ بە ژنان وەک قەدەغەکردنی پاسکیلسواری، بەشداریکردن لە وەرزش، مافی یەکسان لە پەیوەندییە خێزانییەکان و هتد و هتد ململانێکان کە لە هەموو شوێنێکی ئێران کەم تا زۆر بەردەوامن. بە تایبەتی خەبات لەدژی پرسی حیجاب و جیاکاری ڕەگەزی هەر لە سەرەتاوە دروست بوو، کە لە چەند هەفتەیەک زیاتر بەسەر دامەزراندنی کۆماری ئیسلامیدا تێنەپەڕیبوو، کە یەکەم خۆپیشاندانی جەماوەری بوو دژی سیاسەتە دژی ژنەکانی کۆماری ئیسلامی.

بەم متمانەیەوە دەبێ بڵێین خەبات بۆ ڕزگاری ژنان خەباتێکی گشتییە. ئەنجامی ئەو مۆدێلەی کە مەریوان دەیدات بەدەستەوە، بنەماو سەرچاوەکەی لەلایەک لەسەر ڕێکخراو و خەباتی ڕێکخراوەی و لەلایەکی دیکەوە یەکگرتوویی دامودەزگاکان و هەڵسوڕاوەکان لە بوارە جیاوازەکان دامەزراوە.

ڕەنگە لەبەر ئەوەی مەریوان شارێکی تاڕادەیەک بچووکە، چالاکوانان بە بەراورد لەگەڵ تاران و ئەسفەهان و هتد زۆر لە یەکتر نزیکترن. ئەوان نەک تەنها لە سۆشیال میدیا بەڵکو لە کۆمەڵگاشدا یەکتر دەناسن و پەیوەندی ڕووبەڕوویان هەیە.

یەکێکی دیکە لە فاکتەرە گرنگەکان ئەوەیە کە هێز و چالاکانی چەپ دیارە بە هۆی مێژووی هێزەکانی وەک حیزبی کۆمۆنیستی ئێران و کۆمۆنیزمی کارگەری و کۆمەڵە لە کوردستان و لە شاری مەریوان بنکەیەکی فراوانتریان هەیە.

ئەم فاکتەرانە دەست بە دەست کاردەکەن و مۆدێلێکی کارامە لەبەردەم کۆمەڵگادا دادەنێن. مۆدێلێک کە پێویستە پێش هەموو شتێک ببێتە جێگەی سەرنجی چالاکانی بزووتنەوە ناڕەزایەتییەکان و بەتایبەتی بزووتنەوەی رزگاریخوازی ژنان. ئەزمونی مەریوان ئەوە دەردەخات کە پێویستە لە چالاکی مەیدانیدا پێکەوە بوەستین، لێدوان و بانگەوازی هاوبەش بدەن، پەیوەندی فراوانتر بکەن، جەخت لەسەر هاودەنگیی نێوان بزووتنەوەی رزگاریخوازی ژنان و بزووتنەوەکانی دیکە بکەنەوە و پێکەوەی ببەستنەوە.

بە بڕوای من یەکڕیزی و هاودەنگی پراکتیکی کە بە پەیوەندی و ئیرادە و خواستی چالاکوانان دەست پێدەکات، ئەو ئەڵقە سەرەکییە کە پێویستە بەدەستەوە بگیرێت. وە لەمەشدا ڕۆڵی ڕێکخراوەکان زۆر چارەنووسسازە. ئەگەر ئەزموونی مەریوان شتێک نیشان بدات، ئەوە هێزی ڕێکخستنە. دەسەڵاتی چالاکی کۆمەڵایەتی و ناڕەزایەتیە بۆ پشت بەستن بە هەموو جۆرە ڕێکخراوێک. بە مانای تەنیا ڕێکخراوی سیاسی یان تەنانەت ناڕەزایەتی ڕاستەوخۆ نییە، بەڵکو دامەزراوە و ناوەندە کۆمەڵایەتییەکان کە لە ڕووی پرسە کۆمەڵایەتییەکانەوە تەحەدای کۆماری ئیسلامی دەکەن، ڕۆڵێکی گرنگ لە ناڕەزایەتییە جەماوەرییەکاندا دەگێڕن. وەک ئەنجومەنەکان و کۆمەڵە و ناوەند و هەموو جۆرە دامەزراوەیەک، لە بەرگریکردن لە مافی ئاژەڵەوە تا وەرزش و شاخەوانی و خوێندنەوە و هتد و هتد.
ئەمانە دەستکەوتەکانی خەڵکی مەریوانن کە بە بڕوای من مۆدێلەکە کە پێویستە زیاتر باسی بکرێت و زیاتر بناسێنرێت، بە ئامانجی ئەوەی کە چالاکوانانی شارەکانی دیکەش هەمان کار بکەن. لە چالاکی کۆمەڵایەتی-سیاسی-داواکاریدا، پێویستە هەموو جۆرە کۆمەڵە و ئەنجومەن و دامەزراوەیەک ڕێکبخەن و دەست بە دەست خەباتەکان بەرەو پێشەوە ببەن. هیوادارم خەباتی پڕ لە پڕجۆشی خەڵکی مەریوان لە دژی دەستدرێژی سەکسی لە راستیدا ببێتە نموونەیەک بۆ ئەوەی شارەکانی دیکەش پەیڕەوی لێ بکەن. لە ئێستادا شاری سنە بە پشتیوانی لە مەریوان هەستاون. هیوادارم شارەکانی دیکەش ڕوو لە شێوازەکانی ڕێکخستن و هاودەنگی بکەن کە ئەزموونی مەریوان بەدەستی هێناوە.

وەرگێڕانی بۆ کوردی: کاوە عومەر
14ی ئەیلوولی 2022

کچی مەرگ.. سەلاح جەلال

غەریبی رۆحی مەرگ؟!
سەرابی نغرۆبوونی عیشق چی رەمزێکە؟
گەڕای ئاوەنەی منداڵەی سەوز بکات؟
خومخانەی فیزیایی وێنابوونی عیشقی تیایە ؟
بزانم عاشقی تۆم یان تۆیەک لەمەرگ؟!

بارانی رەمزی رۆح چون دانابارێت؟!
فەزا وێنەی مەرگ بگرێت؟!
عاشق بوونم بەتۆو تۆیەکی مەرگەوە وێنا ببێت؟

هەڕەمی رۆح بوونیان بردەوە سەرەتا؟!
سەرەتاو کۆتا وێنەی دوانەیی تۆی تیایە؟
عاشقی تۆم یان تۆیەکی شێوە مەرگ؟

ئاماژەی شەوارەیی دوای نەبوونیان دەرخستووە؟!
هێلکەی مەرگ بگرنەوە؟!
هەتا تۆو ئەوو ئەوانی دواتر تۆو چەن بکەن؟

هەسارەیەک هەیە لەرۆح؟!
وێنەی هۆمیرۆسی تۆو تۆیەکی تری تیا بێت؟
لەدارستانی نغرۆیی تیشکێک هەیە؟
کتێبی مەرگ بەگەڵای بوردی بنوسێت؟

گەڵای نەمری و غەردەق و شوکران تێکەڵ بن؟
ئەفسانەی تەکنەلۆژی دوانی رۆحیک دەدۆزنەوە؟!
عاشقی تۆم یان تۆیەکی وەک تۆ لەمەرگ؟!

موزیکی رەو زایەڵەی گەردوونی دەگرێت؟َ
چۆن دووانی رۆح و ر ۆح شیتەڵ دەبێت؟!
هەسارەکان تیشکی فیزیاییان تیایە؟!
عاشقی تۆبم یان تۆیەکی تۆیی لە مەرگ؟
یان تۆی تۆیەک نەک تۆیەکی عیشقە مەرگ؟

شارای عیشقی کۆتایی مۆمی سلێمانی تیایە؟!
ببمە گەردەلولی رۆحت ؟
تۆی تۆیی دەبێتە فۆتۆنی تۆی تۆ؟!
نەک تۆی دوانی تۆیەکی تر لەعیشقە مەرگ؟!

تۆ کام عیشقەیت عاشق بونم عاشق بکەیت؟
لەتۆی تۆیی یان تۆی مەرگ بپرسمەوە؟!
عیشقم ئاوێنە تێزابی دازاینی دوای نەبوونە ؟!
یان وێنەی عیشقە مەرگمیت؟

خۆت جیاکەرەوە رۆحم ب□ تێزاب گۆڕاوە؟
عاشقی تۆم یان عاشقی تۆی مەرگە عیشق؟!
د□ بێت بیرچونەوە شێرپەنجەی دووانی هێنا بێت؟
شیزوفرینیای بیرەوەری من و تۆ بێت؟

دوو رەگی عیشقە مەرگت مۆمیا بووە؟
بە ئەهرامەوە تەریب ببیت؟
سیبریای ئەلیکترۆنی عیشقت بڕی؟
عاشقی تۆم یان عاشقی مەرگی تۆیی ؟

کوا رۆحت؟! ب□ پڕۆمیسۆسەوە تێکەڵ ببین؟
سەمەندەلی دوو رۆحی تەنیایت بیربێتەوە؟
یان هیستریای بیرچونەوەمان گرتووە؟
من لەتۆفانی عەتاری عیشقەوە هاتبێتم ؟!
تۆیش لەڕەوی ئەسپی بیابانی مەرگ؟

موزیکی رەوی ئەسپ کەی دەژەندرێت؟!
ئەستێرە رەشەی مەرگ پەخشت بکات ؟َ!

خۆزگە چوار رەنگەی فیزیایی بەعیشقەوە تێکەڵ دەبوو؟!
لەموزیکا زمانی مەرگت بگرتایە ؟
ببیتە خڕۆکەی خوێنی فیزیا؟
هەتا گەردوون لە زمانی شێتی و مەرگا قفڵ ببێت؟!

رۆحت شەرابی چی عیشقێکی گرتۆتەوە؟
ناونیشانی منی تیابێت؟
یان وێنەی تۆ چییەو چۆنە نەک وێنەی تۆ ؟

کەی دڵ□ پێک بخۆمەوە؟
نامەیەک بە مەرگ بنوسم؟

کوا ئەو وشانەی دەچنەوە جێگەی خۆیان؟
کوژاوەکانی ناخ بنوسنەوە؟!
ناوم لە رۆحتا رەنگ بکەن؟

کەوتنەخوارەوەی بیرکردنەوە کەی هەڵ دەکات؟
تیزابی ناخت گڕ بگرێت؟
ببنە هەورێکی سەرەتان؟
ببمە شیرپەنجەی عیشقی تۆو تۆیەکی تر ؟
رەمزی مەرگی عیشقی پەپولەیەک بگرم؟

بۆچی چرکەی شەرابی رۆحت پڕ ژەهرن؟
وێنەی خوکوشتنیان تیایە؟
تۆڕی عیشقت چەقۆی فەلسەفەی مەرگ دەگرێت؟
رۆمانی عیشقە مەرگمان بنوسنەوە؟!

گەردەلولێک هەڵی کردووە رەمزی خۆکوشتنی منە یان تۆ؟
وەرە ساتی تێکەڵ بوونی فەلسەفەیە ل□ پێکێکا؟

لەرێکەوتەی فەلسەفەی مەرگا نغرۆ بین؟
تۆی عیشق و تۆی ئەفسانە جیا ببنەوە؟

لەم تۆفانە کلیلی مەرگ شارایەوە؟
رۆح بانگەشەی نەبوونی ئەوو ئەوانی تر دەکات؟

دەبێت وشە روت ببنەوە؟!
گەوهەری عیشقیش بزر ببێت؟
وێنەی خومخانەی دوای مەرگ بگرنەوە ؟

دوانەیی مەرگ رۆحێک لەبوون تۆوچەن دەکات؟
من و تۆو تۆی مەرگ و ئەوانی تر وێنا ببین؟!
دۆشاوە رۆحی دوانەیی دەبێتە شەرابی عیشق؟!
لەشوشەی عەتاری زەمەنەوە تێکەڵ ببین؟!
ببینە وێنەی بونێکی تر؟

5/8/2022 نۆی بەیانی
لە رۆژنامەی کوردستانی نوێ/مروارییەکان/ ژمارە8736 لەرۆژی س□شەممە 23/8/2022 بڵا و بۆتەوە.

کۆپلە شیعر/ هەندێک ئیعتیراف.. نەوزاد بەندی

-1-

بە بنکی مەنجەڵی دنیاوە نوسام ،

نە بە کاری خواردن هاتم..

نە ڕزگارم بوو لە سووتان ..

-2-

زۆر دەمێکە ،

هیچ وێستگەیەک لە نێوان بەیانی و نیو□□کانما نەماوە ..

هیچ کافیتریایەک لە نێوان نیوەڕۆ و ئێوارەکانما نەماوە ..

هیچ جگەرەیەک ،

لە پشت پەردەی پیاڵە چاییەکانمەوە ،

خۆی مەڵاس نەداوە ..

(تێکڕا ڕۆژەکانم ماراسۆنن ..

ماراسۆنێکی کەرانە .. !)

ـ3ـ

جوانترین ساتی ژیانم ،

ئەو چرکەیە بوو ،

□ک

□ل

□ب

ردەم کوشکی بلیتی سینەما ،

بلیتەکەم ئەکڕی و ..

سیحراویترین □□□وم لە ژیانما ئەبڕی ،

هەتا ئەگەیشتمە سەر کورسیەکی

بەر

دەم

شا

شەیەکی سپی ..

(دوای ئەوەی دەرگاوانەکە ،

بلیتەکەمی ئەدڕی)

-4-

سیاسەتمەدارێک

ئەیویست خەڵک فێری هەڵبژاردن بکا

لە نیشتمانێکا

تەنانەت ناتوانیت

کیلۆیەک تەماتەی

بە هەڵبژاردن

تێدا

بکڕی ..

-5-

هیچ شتێ

ئەوەندەی ونبوونی مناڵیی ،

زەبری لێ نەدام ..

(هێشتا نائومێد نەبووم لە دۆزینەوەی ..

تەسەور ئەکەم ،

بەیانییەک

لەسەر عەرەبانەیەکی تریشقە ، بێتەوە ..)

-6-

هێشتا

هەڵمات و

ڕەسمی عەسابـەی مناڵیم ،

پاراستووە ..

(لـە خۆیشم زیاتر ،

کەس نازانێ

لـە کوێدا هەڵمگرتووە ..)

-7-

زۆرجار

کە بـە بـەردەم نوسینگەکانی کۆچ و گەشتیاریدا ئەڕۆم ،

خەریکە بپرسم :

ڤیزەیەک

تڕانزێتێ ..

قاچاخچیەکتان ،

لـەلا دەست ناکەوێ ،

بمانباتـەوە بـۆ مناڵیی ؟؟

-8-

زۆربـەی کاتەکانم ، تەنیام ..

کەچی هێشتا فرسەتێکم بـۆ نەڕەخساوە ،

چاو پێکەوتنێ لـەگەڵ خۆم ،

ساز کەم ..

20/9/2013

خەنجەری خێڵ.. بەشی چوار(٤) شەماڵ بارەوانی

ئێره سەر زەمینی ئەبێ و نا بێکانە..!

“بۆ ئەوەی بەهەشت بناسم

ئ□ب□ ق□دگا تەرک بکەم

ئەبێ ببمە ژنێکی باڵا پۆش

ئەبێ خۆشەویستی هاک کەم!!

ئەبێ و…

ئەبێ و…

ئەبێ….”(١)

ئێرە مەملەکەتی ئەبێیەکانە.

لێره هەر ڕۆژەی دنیایەک ئەبێ و نا بێ لە دایک دەبن و هەر ئەبێ و نا بێیەی

ئەژدەهایەکە بۆ ژیانی مرۆڤەکان و ئازادی ژن.

ئەبێ وا پاڵکەویت، نا بێ وا دایکەنیت، ئەبێ وا بیمژیت، نا بێ وا میزبکەیت و ئەبێ وا بڕیت.

ئەبێ زەوقی مێردەکەت ڕابگریت و تێر گانی بکەیت و جوان ڕانەکانتی بۆ بەرزەوەکەیتەوە و بیگەیەنیت بە ترۆپکی ئۆرگازم،

گەرنا فریشە لە ئاسمانەکان، لە ئێوارەوە تا بەیانی نەفرینت بەسەردا دەبارێنن.

بە باش و خراپەوە، نابێ لە فەرمانەکانی باوکت بچیتە دەر، گەرنا تۆ کچێکی بێ حەیا و بەد ڕەوشتی.

ئێرە سەر زەوینی ئەبە و نابەکانە!

لە ناو خێزاندا ژیانمان هەمووی بە کۆمەڵێک ئەبە و نابە تەنراوە.

ئەبە و نابەیەکانی باوک، ئەبە و نابەیەکانی برا،

ئەبە و نابەیەکانی باپیرە…

لە کۆمەڵە هەر ئەبە و نابە!

ئەبە و نابەیەکانی خێڵ، ئەبە و نابەیەکانی نەریت، ئەبە و نابەیەکانی کولتوور، ئەبە و نابەیەکانی مەزهەب، ئەبە نابەکانی ئایدیۆلۆژیا.

لە قوتابخان دیسان هەرئەبە و نابە، ئەبە تەنها مامۆستا لە شێوەی ئەفسەرێکی نازیزم قسەبکات و تۆ تەنها گوێی بۆ بگریت و نابێت جگە له بەڵێ هیچیتر بڵێیت.

ئەبێ هەموو وانەکانت توتی ئاسا و بە جوانی ئەزبەر بکەیت و گەر هیچیشی لێ حاڵی نەبیت، نابێت بڵێیت بە زەحمەت دەتوانیت دووبارەی بکەیتەوە؟

ئەبێت لە هەر قسەیەکی گەورەکان، به باش و خراپەوە، نەچیتە دەر.

ئێرە نیشتمانی ئەبە و نابەیەکانە، ئێرە ئەبەستانە.

ئەبە و نابەکانی پیاوانی ئایین و مەزهەب و ئایینەکان،

ئەبێ تەبای عامە بچیتە شامە، ئەبێ دەمارگیربیت و کوێرانە شوێن ئاڕاستە و ئیدیۆلۆژیایەکی دیاری کراو بکەویت، ئەبێ لەسەر حزبی باپیرەت و ئاینی باوکت و مەزهەبی خێڵەکەت بیت.

ئەبێ باوەڕت به یاساکانی خێڵ هەبێت،

ئەبێ به موو لە مەنتاڵێتی خێڵ لانەدەیت،

ئەبێ سوێند بە خەنجەری خێڵ و پیرۆزی خێڵ بخۆیت.

ئەبێ گوێ لە مۆزیک نەگریت، ئەبێ وێنە و تابلۆ نەکێشیت، ئەبێ

نەڕۆیتە باڕ، ئەبێ سەما نەکەیت، ئەبێ قژت داپۆشیت، ئەبێ لە دووای سێبەری پیاو بڕۆیت، ئەبێ لە کاتی قسەکردنا دەنگت بەرزنەکەیتەوە، ئەبێ توخنی دڵداری نەکەویت، ئەبێ تەنها باوەڕت بە ئاینێک و مەزهەبێک هەبێت، ئەبێ وا بکەیت،

گەرنا تۆ دەچیتە دۆزەخ و دەتکەن بە کەباب!

ئەبێ وانان بخۆیت، ئەبێ وا ڕێبکەیت، ئەبێ وا بخەویت، ئەبێ وا پێبکەنیت، ئەبێ وا بگریێیت، ئەبێ ڕەنگی جڵەکان و پێڵاوەکانت و میکابەکەت وا بێت، ئەبێ ستایلی ژیانت، هەمووی بە پێی ئەبێ و نابێکان بێت، ئەبێ وا پەرستش ئەنجام بدەیت و نابێت وا کڕنۆش بەریت.

هەر لە یەکەم چرکەساتی لە دایکبوونت و پێخستنە سەر ئەم سەر زەمینە، فرچکت بە ئەبێ ونابێ دەگرنەوە و دنیایەک ئەبێ و نابێ تێکەڵ بە شیری دایکت و خوێن و خۆراک و دەمارەکانت دەکەن.

ئیتر ئەو ئەبێ و نابێیانە تا کۆتایی تەمەنت و خستنە ناوگوڕ، لە دوو قنت نابنەوە؟و هەر لەگەڵت دەم□نن□و□.

ئێستا دوو فریشتەی ترسناک دێن و ئەبێ بەو شێوازە وڵامیان بەیتەوە.

ئەبێ وا دایبی بکەیت، ئەبێ ئەو جۆرە پانتۆل بکەیتە بەر،

ئەبێ تەنورەکەت تا خوار ئەژنۆت بێت، ئەبێ سمێڵ و ڕیشت وا بێت.

لێره تۆ لە دایەنگاو باخچەی ساوایانەوە، فێری ئەبێ و نابێ دەکرێیت و بە ئەبێ و نابێکان تەلقین دەدرێیت و لەسەر ئەبێ و نابێ پڕۆڤەت پێدەکرێت.

هەر کەسەو کۆمەڵێک ئەبێ و نابێی لایه و دەبێت لێی وەرگریت و قبوڵی ئەبێ و نابێکانی بکەیت.

وڵاتی ئەبی و نابێ، خێڵی ئەبێ و نابێ،

گەڕەکی ئەبێ و نابێ، حزبی ئەبێ و نابێ، ڕۆژنامە و گۆڤار و ماڵپەڕی ئەبێ و نابێ، چایخانەی ئەبێ و نابێ، پەرستگای ئەبێ و نابێ، باڕی ئەبێ و نابێ، دادگای ئەبێ و نابێ، کتێبخانەی ئەبێ و نابێ، کۆڵانی ئەبێ و نابێ، چێشتخانەی ئەبێ و نابێ، کەبابخانەی

ئەبێ و نابێ، نەخۆشخانەی ئەبێ و نابێ، دەرمانخانەی ئەبێ و نابێ، خێزانی ئەبێ و نابێ، خاڵە ئەبێ و مامە نابێ، باوکم ئەبێ و مامۆستا نابێ، شێخ ئەبێ و ئاغا نابێ، حاجی ئەبێ و بەڕێوەبەر نابێ، هونەرمەند ئەبێ و وەزیر نابێ، جەنابی ئەبێ و بەڕێز نابێ، ئارایشتگای ئەبێ و هاوسەرگیری نابێ، جەماعەتی ئەبێ و ژمارە یاسای نابێ،

وەزارەتی ئەبێ و نابێ، ئاواز و میلۆدی و گۆرانی ئەبێ و نابێ، ڕۆمان و شیعر و چیرۆکی ئەبێ و نابێ، کەناڵی ئەبێ و ڕادیۆی نابێ، جەنابی ئەبێ و یاریگای نابێ، سەرتاشخانەی ئەبێ و کابینەی نابێ، سیاسەتی ئەبێ و

تەوالێتی نابێ، دیوەخانی ئەبێ و کافتریای نابێ،

وێستگەی ئەبێ و بازگەی نابێ، فەرمانگەی ئەبێ و پارکی نابێ، باخچەی ساوایانی ئەبێ و قوتابخانەی بنەڕەتی تێکەڵاوی نابێ، پەیمانگای ئەبێ و زانکۆی نابێ، کۆلێژی ئەبێ و بەشی نابێ، و وانەی ئەبێ و خوێنەواری نابێ.

ئێره مەملەکەتی ئەبێ و نابێکانە.

لێره نابێ خەونەکانت باس بکەیت،

ئەبێ ئاواتەکانت بکوژیت.

نابێ بە فلان قاچ بڕۆیتە تەوالێتەوە،

ئەبێ بە فیسار دەست نان بخۆیت.

نابێ وا ڕابکشێیت، ئەبێ لەسەردەم پاڵکەویت.

ئەبێ، نابێ، ئەبێ، گوتم نابێ کاکە، ئەبێ، نابێ، ئیلا ئەبێ، بیلا نابێ، ئەبێ، نابێ، گوتم: ئەبێ، نەخێر نابێت.

ئێره کیشوەری ئەبێ و نابێکانە!

لێره مێژووی هەمووی شەڕ و ناکۆکی نێوان ئەبێ و نابێکانە.

دەیان جار مناڵەکان لەگەڕەک لەسەر ئەو ئەبێ و نابێیە

دەمانکرد بەشەڕ، ئەوان دەیانگوت: نابێ لێره پەنارتی لێبدەن، ئێمە

دەمانگوت:ئەبە، نابە، ئەبە، نابە، ئەبە، سەرەنجام ئەبە و نابە دەستیان دەخستە گەرووی یەکتری و شەڕ دەستی پێدەکرد.

لەگەڕەکەکەی ئێمە، لەسەر ئەبە و نابە کوژرا.

دوو خێڵ لەسەر ئەبە و نابە بوو بەشەڕیان.

:ئەوە سەرەتا ئەبە سەرەتا داوای لێبووردن بکەن لەسەر ئەوەی جوێنتان بە خێڵەکەی ئێمە داوە، نەخێر ئەوە نابە هەرگیز،

ئەبە، نابە، ئەبە، نابە.

ژنێک هەر لەسەر ئەو ئەبە و نابەیە تەڵاقدرا.

پیاوەکەی سەعات دووی شەو گووتی: هەرئێستا دەمەوێت.

ئەویش گووتی:چاوشت دەربیەت من بەو درەنگەی شەو تاقەتی دانەم نییه و نابە، ئەبە، نابە، ئەبە نابە.

بیرمە مناڵ بووم و لەگەڵ هاوڕێ کچەکانم یەکەو گوڵێکمان دەهێناو هەر یەکەو کوڵێکمان دەخستە ناو خەونەکانمانەوەو لە ڕێگەی پەڕەی گوڵەکانەوە بەختی خۆمان تاقیدەکردەوە و دەمانویست بزانین کە ئەو کوڕەی بەخۆمان داناوەو کەی گەورەبووین ببێت بەهاوسەر و هاوبەشی ژیان و سوارچاکی نێو خەونەکانم، دەهاتین و

گوڵەکانمان دانە دانە هەڵدەوەراندو لەگەڵ هەر دانەیەک دەمانگوت:ئەو کوڕه بەمن ئەبێت، نابێت، ئەبێت، نابێت، ئەبێت، نابێت، گەر کەتا پەڕەی گوڵەکە بە ئەبە بووایه، ئەو دەمانکرد بە قاقا و تلیلی لێدان و چەپڵە کوتان، گەریش نابە بووایە، بە خەم و نیگەرانییەوە دووبارە بەختی خۆمان لە ڕێگای دوو سێ دانەیتر تاقیدەکردەوە.

هاهاها

ئەرێ هەسارەی ئەبە و نەبە و نابەکانە

خودایه:

ئەو هەموو جەهننەم ئەبە و ژەهر نابە و قوزەلقورت ئەبە و بە نەفرەت نابەیانە چین؟

ئێرە ئەبێخانە و نا بێخانە!

ئەزانیت چی بەهار گیان؟

ئەبێ کەرێتی بتگرێت و یاخی بیت و جوتەیەک بەیت لەو هەموو ئەبێ و نا بێیە پڕوو پووچ و بێ مانایانە. بەڵێ، ئەبێ وا بکەیت و نەڵێیت نا بێ هاهاها

سەروین وای دەگووت.

--

١-هەنار موفتی، شینی شەوان، ڕۆژنامەی هەولێر، ژماره(٣٧٢٠)،ر٢٠٢٢/٩/١٤ ل١٠.

ڕاگەیاندنێک لە کۆمس□□□نی کاروباری کرێکارانەوە

حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی کوردستان:

ڕەشنوسی یاسای کاری حکومەتی هەرێم، بە یاسایی کردنی
بەتاڵانبردنی هێزی کار و ڕوتاندنەوەی کرێکارانە!

بەدوای سی ساڵ لە نەبوونی یاسای کارێک بۆ کرێکارانی کوردستان، ئەم ڕۆژانە حکومەتی هەرێم ڕەشنوسی یاسای کارێکی گەیاندە پەرلەمان و وەزیری کاریش لە یەکەم دەرکەوتنیدا، ئاماژەی بەوە کرد کە ئەم ڕەشنوسە "لە خزمەتی کرێکاراندایە و مافەکانی کرێکارانی دەستەبەرکردووە". لەلایەکیتریشەوە، حزبەکانی نێو دەسەڵات و سەندیکاکانی سەر بەخۆیان، کەوتونەتە جوڵە و لە هەوڵی ئەوەدان لایەنەکان و فراکس□□ن□کانی پەرلەمان لە پشتی کرێکاران و خواستەکانیانەوە ڕازی بکەن و ڕەشنوسەکە تێپەڕێنن. بەڵام ئەم ڕەشنوس□ ب□دوای دەورەیەک لە سەرھەڵدانی قەیرانی ئابوری و بەدەستەوەگرتنی سیاسەتی ل□گ□رتنەوە و هەژارکردنی کرێکاران و سیاسەتی هەڕاجکردنی "کەرتی گشتی" و باڵادەستکردنی کۆمپانیاکانی

کەرتی تایبەت بەسەر هەلومەرجی کار و ژیانی کرێکاراندا لەلایەن حکومەتەوە، بەبێ پرسوڕاکردن بە نوێنەرانی ڕاستەوخۆ و بەشەکانی کرێکاران لە ناوەندەکانی کاردا، ئامادەکراوە. هاوکات ئەم ڕەشنوسە بەدوای هەڵوەشانەوەی دامەزراندنی مەرکەزی و پەسەندکردنی "یاسای وەبەرهێنان" دا دێت کە هەموو دەسەڵات و ئیمتیازاتێکی بە کۆمپانیاکانی کەرتی تایبەت بۆ خستنەبەرکاری کرێکاران بەخشیوە و هەروەها لانی کەمی کرێی مانگانەی "کرێکارانی ناکارامە"ی بە ٣٢٠ هەزار دیاریکردوە.. بۆیە ئەم ڕەشنوسە نەک هەر لانی کەمی ماف و ئازادییەکانی کرێکارانی لەبەرچاو نەگرتوە، بەڵکو سەراپا دژ بەکرێکارانە و دەیەوێت هێزی کاری کرێکاران بە تاڵان بەرێ و ڕوتاندنەوەی کرێکاران لەبەردەم کۆمپانیاکاندا بکاتە کارێکی یاسایی. ئەمەش نەک هەر باری ژیانی کرێکاران باشتر ناکات و ناتوانێ هیچ ئاستێک لە عەدالەتی کۆمەڵایەتی لەنێوان کرێکاران و خاوەنکاردا دابین بکات، بەڵکو بە پەسەند کردنی ئەم ڕەشنوسەی یاسای کار، نەوە لەدوای نەوەی کرێکاران دەکاتە کۆیلەی خاوەنکار و کۆمپانیاکان، تا بەئارەزوی خۆیان هێزی کاریان بە تاڵان بەرێ و بیانڕوتێننەوە.

بەگشتی ئەم ڕەشنوسەی یاسای کاری حکومەت کە لە کۆمەڵێک بنەمای دژە کرێکاریی سەرچاوەی گرتووە، هەموو مادە و بەشەکانی ڕووی لەوەیە کە دەسەڵاتی کۆمپانیاکان بەسەر کرێکارانەوە، تا سەرئاستی چەوسانەوە و ڕوتاندنەوەی بێسنور و کۆیلەکردنی کرێکاران بە یاسایی بکات تا چاوچنۆکی و قازانجپەرستی کۆمپانیاکان و سەرمایەداران بەوپەڕی ئاستی خۆی بگەیەنێت. بە تایبەتی کە:

١/ ئەوەی کە حکومەت لە پڕۆژە یاساکەدا، خۆی وەک "لایەنی نێوەندگیری" لەنێوان خاوەنکار و کۆمپانیاکان و کرێکاراندا، نیشانداوە، بەڵام مادە و بڕگەکانی یاساکە بە ڕوونی لایەنگری لە خاوەنکارو کۆمپانیاکان دەسەلمێنێ وهەوڵیداوە بۆ قازنجی چینی سەرمایداران هێزی کاری هەرزان و کرێکاری بێدەنگ بە یاسایی جێگیربکات. بەدڵنیاییەوە هیچ حکومەتێک ناتوانێ بێلایەن بێت، بەتایبەتی بۆ حکومەتێک کە دەسەڵاتی ئەحزابێک نوێنەرایەتی بکات کە هەرخۆیان خاوەنانی سەرەکی کۆمپانیاکانی نەوت و دەرمان و بازرگانی و پڕۆژەکانی پیشەسازی و نیشتەجی بوون وخزمەتگوزارییەکان بن. حکومەتێکی ئاوا نەک هەر ناتوانێ چاودێرێکی بێلایەن و بەویژدان بێت لەنێوان خاوەنکار و کرێکاراندا، بەڵکو بەقازانجی کۆکردنەوەی داهاتو بە تاڵان بردنی ڕەنجی کرێکاران، تائەوپەڕی خۆی [illegible] [illegible]. دەستبەسەرداگرتنی موچەی ناچیزی کرێکارانی ژینگەپارێز لەلایەن کۆمپانیاکانەوە و [illegible] کە شارەوانییەکانی حکومەت و

وەزارەتی کار و سەندیکاکانی سەر بە حزبەکانی ناوحکومەت لەم کێشەیەدا لەخۆیان نیشانیدا ئەم ڕاستیەمان پێدەڵێت.

٢/ ئەوەی لەڕەشنوسەکەدا هاتووە کە ئەم یاسای کارە بە "بونیادنانی ئابوری نیشتمانی" و "ڕۆڵی پێشەنگانە لە پێشەوایەتیکردنی پڕۆسەی گەشەپێدانی ئابووری بە کەرتی تایبەت دەسپێردرێت"، بەڕۆشنی دەریدەخات کە ڕەشنوسەکە لەسەر بنەمای زامنکردنی ئازادی و مافەکانی کرێکاران، دەستەبەرکردنی باشبژێوی وخۆشگوزەرانی، سەلامەتی گیانی، فرسەتی کافی بۆ حەوانەوە و تەندروستی بەدەنی کرێکاران نەنووسراوە. لەکاتێکدا هەر یاسایەکی کار وەختێک لە قازانجی کرێکارانە کە بە ستانداردێکی کۆمەڵایەتی ئاستێکی گونجاو لەگەڵ داهاتی سەرمایە و خاوەن کارەکان بۆ کرێکاران دەستەبەربکات، ئەگەرنا ئەو یاسای کارە بەتەواوی دژی کرێکارانە. دیاری کردنی ٤٢ سەعاتکار لەهەفتەیەکدا، ٣٢٠ هەزار موچەی مانگانە، حساب نەکردنی دەورانی بێکاری، کەمی ماوەی پشو و مۆڵەتی ساڵانە، نەبوونی زەمانەتی تەندروستی، فێرکردن، سەفەر و هاتوچۆ، مافی خانەنشینی.. ئەمانە بێمافیەکی گەورەی بەسەرکرێکارانەوە کردۆتە یاسا. کرێکاران لە یاسای کاردا بەشوێن ئازادی و مافەکانی خۆیان و باشکردنی هەلومەرجی کار و ژیانیانەوەن نەک "بنیادنانی ئابوری نیشتمانی" ئەویش کە بە "ڕۆڵی پێشەنگانەی کەرتی تایبەت" سپێردرابێت.

٣/ ئەم ڕەشنوسی یاسای کارە، یەکلایەنە و بەبێ دەخاڵەت و حزوری ڕاستەوخۆی نوێنەرانی کرێکاری لە ناوەندەکاندا، لەلایەن حکومەت و سەندیکاکانی سەر بە حزبەکانی دەسەڵات و بە دەخاڵەتی ڕێکخراوی کاری جیهانی و کەسانێکەوە نووسراوە و ڕای کرێکارانی لەسەر نەبووە و نییە. تەنانەت ئەگەر ڕای کەسانێکیش کە لایەنگری لە کرێکاران دەکەن وەرگیرابێت و پێشنیارێکیان بۆ باشکردنی یاساکە هەبووبێت، بەهیچ جۆرێک حسابی بۆ نەکراوە و بەتەواوی لاخراوە. یاسایەکی ئاواش بەدڵنیایەوە یاسای کارێکی سەرمایەدارانەیە و لە خزمەتی خاوەنکار وکۆمپانیاکان نووسراوە.

٤/ ئەم ڕەشنوسی یاسای کارە بە ڕۆشنی و ڕاشکاوانە، داننانێت بە ئازادی مانگرتن و ڕێکخراوبوونی کرێکاران و کۆبوونەوەی کرێکاریەکان لەناوەندی کاردا. بەڵکو وەک ئەوەی گەرەکیەتی کرێکاران بێدەنگ و سەرکوتکراو بەیاسایی بکات، مەسەلەی ئازادی ڕێکخراوبوون و کۆبوونەوەی کرێکاری قەدەغەدەکات و دەیخاتە گەرەوی مۆڵەت وەرگرتنەوە لە خاوەنکارەکان. ئازادی "کاری سەندیکایی" ش کە لە ڕەشنوسەکەدا هاتووە، تەنها ئەو سەندیکا و دەزگایانە دەگرێتەوە کە سەر بە حزبەکانی ناو دەسەڵات خۆیەتی. ئەمە لەکاتێکدایە کە کرێکاران بۆ بەرگری لە ماف و خواستەکانیان تەنها چەکی مانگرتن و

ڕێکخراوبون و کۆبوونەوەیان لەدەستدایە، کاتێک کە یاساکە ئەم مافە بەڕۆشنی ڕاناگەیەنێت، بە مانای ئەوە دێت کە کرێکاران تەنانەت مافی بەرگری کردنیان لەهەقی خۆشیان نییە.

٥/ ئەم ڕەشنوسی یاسای کارە، چینی کرێکاری کوردستان بەیەک پارچە سەیر ناکات و بەشەکانیان دابەدابەدەکات. بەتایبەتی کرێکارانی کەرتی حکومی لە دەرەوەی چینی کرێکار بە حساب هێناوە و بەشێوەیەکی زمنی بە یاسای ١٥١ی حکومەتی بەعس مامەڵە دەکات و کرێکارانی کەرتی حکومی کردەتە فەرمانبەر. لەیەک وتەدا ئەم یاسای کارە تەنها کرێکارانی کەرتی تایبەت کە کار بە کۆمپانیاکان دەکەن لەبەرچاو دەگرێت و بە کرێکار حسابیان دەکات.

٦/ ئەم ڕەشنوسی یاسای کارە وەک ئەوەی کە زیاتر ڕووی لە کەرتی تایبەتە، بنەما سەرەکیەکەی پشتی بەستووە بە جێخستن و بەیاسایی کردنی کاری گرێبەست و کاتی، بەمەش زەمانەتی کار و کاری هەمیشەیی خستەتە لاوە و لەلایەک مافی لەسەرکار دەرکردنی کرێکارانی داوە بە کۆمپانیاکان، کە هەر کاتێک گرێبەستەکان کۆتاییان پێبێت، بێکاریان بکات. لەلایەکی تریشەوە بێکاری دەکاتە شمشێرێکی بەردەوام بەسەر کرێکارانەوە. حاڵەتێکی ئاواش بەدەنیاییەوە نەک هەر فرسەتی دامەزراندن لە بەردەم ئامادەبەکاراندا ناهێڵێتەوە، بگرە ئەوان دەخاتە بەردەم کاری کاتی و خۆبەخش و ڕەژانەوە.

٧/ یەکێک لە بنەماکانی ئەم ڕەشنوسی یاسای کارە، شەرعیەت دانە بە کاری مناڵان و نەوجەوانان. بەتایبەتی ڕەشنوسەکە بە ڕۆشنی و ڕاشکاوانە ناڵێت کاری منالان قەدەغەیە و هەرجۆرە کارپێکردنەکیان سزای یاسایی لەسەرە، بەڵکو باس لە "نەهێشتنی کاری مناڵان" دەکات، هاوکات بە ماددەیەکیش ١٥ ساڵی تەمەنی دیاریکردوە بۆ کاری نەوجەوانان. ئەمە بە یاسایی کردن و ڕەسمیەت دانە بە دۆخی ئێستا کە مناڵانی ڕاپێچی کاری ناچاری کردووە. هاوکات نەوجەوانانی ١٥ ساڵ لە خوێندن و سەرگەرمی دەردەنێ و دەیناخاتە بەر کارەوە تا حکومەت خۆی لە بەرپرسیاری خەرجی پەروەردە و خوێندنی مناڵان و نەوجەوانان بدزێتەوە و بیخاتەوە سەر شانی خێزانەکانیان.

٨/ لە کاتێکدا ئەم ڕەشنوسی یاسای کارەی حکومەتی هەرێم، هاوشێوەی یاساکانی حکومەتی بەعس هەموو ئەو بێمافی و ڕوتاندنەوەیەی کە لە ماددە و بڕگەکانیدا خۆی هەڵگرتوە هەتاهەتایی دەکات، یالانی کەم حوکمی ٢٠ ساڵ و ٣٠ ساڵ و زیاتری پێبەخشیوە و مەعلوم نییە کەی و کێ دەتوانێت هەمواری بکاتەوە. بە تایبەتی کە لە ڕەشنوسی یاساکەدا هیچ ماددە و بڕگەیەکی تێدا نییە کە کرێکاران بتوانن (بۆ نمونە هەرچوارساڵ جارێک) داوای گۆڕانکاری و هەموارکردنەوەی بکەن.

../٩

ئێمە لە کۆمسیۆنی کاروباری کرێکاریی سەرەڕای ئەوەی کە ڕەخنە و سەرنجی وردترمان لەسەر بەشێکی زۆر مادده و بەشەکانی ئەم ڕەشنوسەی یاسای کار هەیە کە حکومەت خستویەتیە بەردەم پەرلەمان، بەڵام بەپێی ئەو بنەما گشتیانەی کە لەسەرەوە ئاماژەمان پێکردووە، پێمان وایە ڕەشنوسێکە سەراپا دژی کرێکارانە و تەنانەت کەمترین ئاست لە خواستەکانی کرێکارانی کوردستان و زامنکردنی هەلومەرجێکی گونجاو و ئینسانی کە لەگەڵ دۆخی کار و ژیانی ئەواندا بێتەوە لەبەرچاو نەگرتووە و ناتوانێت هیچ ئاستێک لە عەدالەتی کۆمەڵایەتی لەنێوان کرێکاران و خاوەنکارەەکاندا دەستەبەربکات. هاوکات بانگەوازی کرێکارانی کوردستان و لایەنگرانی بزووتنەوەی کرێکاریی دەکەین کە ڕێگا نەدەن ئەم تاڵانچێتی وڕاو□ت□ی کۆمپانیاکان و سەرمایەدارن و حکومەتەکەیان، بکرێتە یاسا و ژیانی ئەمڕۆ و سبەینێی نەوەکانیانی پێ لە قاڵب بدەن. بەڵکو دەبێ بە هێنانەمەیدانی ڕیزی یەکگرتوانەی کرێکاران و ژنان و پیاوانی ئامادەبەکار□کان فشارەکان لەسەر حکومەت و پەرلەمان توند بکەینەوە و ئەم پڕۆژەیە پەک بخەین.

١٧/٩/٢٠٢٢